

Serum level of ghrelin in girls with real premature puberty before and during treatment with GnRH agonists and its association with obesity

Daniel Zamanfar¹,
Mohsen Arabi²,
Rahim Vakili³,
Nosrat Ghaemi⁴,
Mohsen Nemati⁵,
Leila Shokohi⁶

¹ Assistant Professor, Department of Pediatrics, School of Medicine, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

² Assistant Professor, Health Sciences Research Center, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

³ Professor, Department of Pediatrics, School of Medicine, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran

⁴ Associate Professor, Department of Pediatrics, School of Medicine, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran

⁵ Associate Professor, Department of Nutrition, School of Medicine, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran

⁶ General Practitioner, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

(Received June 12, 2013; Accepted April 13, 2014)

Abstract

Background and purpose: The precocious puberty in girls can have some adverse effects such as growth stoppage and subsequent short stature in comparison with predicted final adult height. Gonadotropin-releasing hormone (GnRH) agonists are now considered as the treatment of CPP (Central precocious puberty). One of the side effects of these drugs is increased appetite and consequently obesity. During puberty a progressive reduction in the level of ghrelin has been reported. This study was aimed to assess the obesity and its association with ghrelin in girls with true precocious puberty treated with GnRH agonists.

Materials and methods: A sample of 20 consecutive girls with true precocious puberty was selected for this prospective observational study. They received 3.75 mg intramuscular GnRH every four weeks. Height, weight, body mass index (BMI), waist circumference, Tanner stage, body fat and serum ghrelin, were measured at the time of entrance into the study and during the follow-up visits. The follow-up visits were carried out after 6 and 12 months.

Results: Mean age of the studied 19 children was 87.5 ± 10.1 . Height and weight increased significantly after 6 and 12 months ($P < 0.01$). The ghrelin level and body fat percentage demonstrated no significant change during the 12 months follow-up ($P > 0.05$). There was not any significant association between neither ghrelin-BMI nor ghrelin-body fat percentage ($P > 0.10$).

Conclusion: It seems that treatment with GnRHa is effective. More importantly patients with increased BMI may need appropriate dietary consultation to accomplish their weight control during the course of the treatment.

Keywords: Ghrelin, precocious puberty, obesity

سطح سرمی هورمون گرلین در دختران مبتلا به بلوغ زودرس واقعی قبل و حین درمان با آگونیست‌های GnRH و رابطه آن با چاقی

دانیل زمانفر^۱
محسن اعرابی^۲
رحیم وکیلی^۳
نصرت قائمی^۴
محسن نعمتی^۵
لیلا شکوهی^۶

چکیده

سابقه و هدف: بلوغ زودرس واقعی در دختران باعث توقف رشد و کوتاهی قد در مقایسه با قد نهایی بزرگسالی می‌شود. درمان انتخابی آن، آگونیست‌های GnRH با عوارضی مانند افزایش اشتها و چاقی است. کاهش پیش‌رونده سطح گرلین (Ghrelin) سرمی در طی بلوغ رخ می‌دهد و احتمال دارد این درمان بتواند باعث افزایش مجدد آن شود. مطالعه حاضر با هدف تعیین رابطه گرلین با چاقی در دختران مبتلا به بلوغ زودرس واقعی تحت درمان با آگونیست‌های GnRH انجام شد.

مواد و روش‌ها: ۲۰ دختر مبتلا به بلوغ زودرس وارد این مطالعه مشاهده‌ای آینده‌نگر شدند. همه بیماران طی ۴ هفته مقدار ۳/۷۵ میلی گرم آگونیست GnRH را به صورت عضلانی دریافت کردند. قد، وزن، شاخص توده بدن، دور کمر، مرحله بلوغی بر اساس معیار Tanner، درصد چربی بدن، سطح سرمی گرلین بیماران در زمان ورود به مطالعه و مراجعات بعدی (ماه‌های ۶ و ۱۲ پس از شروع درمان) اندازه‌گیری شد.

یافته‌ها: میانگین سنی ۱۹ کودک مورد بررسی $10/1 \pm 87/5$ ماه بود. قد و وزن بیماران مورد بررسی ۶ و ۱۲ ماه پس از درمان افزایش داشت ($P = 0/010$). سطح گرلین و درصد چربی بدن طی ۱۲ ماه پیگیری تحت تأثیر درمان با آگونیست GnRH تغییر قابل ملاحظه‌ای را نشان نداد ($P > 0/050$). ارتباطی بین گرلین و شاخص توده بدن و همچنین بین گرلین و درصد چربی بدن مشاهده نشد ($P > 0/100$).

استنتاج: درمان با آگونیست‌های GnRH درمان مؤثری بود و ضمن عدم تأثیر بر سطح گرلین، باعث افزایش میزان چاقی نیز نشد؛ با این وجود و با توجه به شاخص توده بدنی افزایش یافته بیماران، مشاوره تغذیه در طی دوره درمان توصیه می‌شود.

واژه‌های کلیدی: گرلین، بلوغ زودرس، آگونیست GnRH، چاقی

مقدمه

هیپوتالاموسی-هیپوفیزی-گنادی است و دارای توالی قابل پیش‌بینی می‌باشد، اگرچه سن شروع و سرعت پیشرفت آن می‌تواند متغیر باشد (۱). شروع بلوغ ممکن است با نژاد،

بلوغ طبیعی دختران (سنین ۱۳-۸ سالگی) فرایند پیچیده‌ای است که در برگیرنده فعال شدن و تکامل محور

E-mail: Vakilir1@mums.ac.ir

مؤلف مسئول: رحیم وکیلی - مشهد: دانشگاه علوم پزشکی مشهد، دانشکده پزشکی، گروه کودکان

۱. استادیار، گروه کودکان، دانشکده پزشکی، مرکز تحقیقات دیابت، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

۲. استادیار، گروه پزشکی اجتماعی، مرکز تحقیقات علوم بهداشتی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

۳. استاد، گروه کودکان، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

۴. دانشیار، گروه کودکان، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

۵. دانشیار، گروه تغذیه، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

۶. پزشک عمومی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۳/۲۲ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۱۳۹۲/۵/۱۶ تاریخ تصویب: ۱۳۹۲/۱/۲۴

استرادیول و هورمون رشد در زمان بلوغ افزایش می‌یابد (۲۰، ۱۸، ۱۳-۱۱). گرلین قبل از بلوغ به صورت پیش‌رونده کاهش می‌یابد و اثراتی بر روی گنادوتروپین‌ها دارد که احتمال می‌رود برای وقوع بلوغ الزامی باشد، اما علت آن تاکنون ناشناخته است (۲۱). در حال حاضر اطلاعاتی درباره سطوح سرمی گرلین در دختران مبتلا به بلوغ زودرس مرکزی وجود ندارد و مطالعات اخیر نتوانسته‌اند نقشی را برای گرلین در وقوع چاقی دختران درمان شده توسط آگونیست‌های GnRH نشان دهند. این مطالعه ارتباط سطح سرمی گرلین را در دختران مبتلا به بلوغ زودرس واقعی درمان شده توسط آگونیست‌های GnRH با چاقی مورد بررسی قرار داد.

مواد و روش‌ها

مشارکت‌کنندگان (Participants)

مطالعه مشاهده‌ای و آینده‌نگر حاضر بر روی ۲۰ بیمار که به دلیل ابتلا به بلوغ زودرس مرکزی (واقعی) در کلینیک فوق تخصصی غدد کودکان بیمارستان دانشگاهی امام رضا (ع) مشهد بین تیر ماه ۱۳۸۹ و بهمن ماه ۱۳۹۰ توسط آگونیست‌های GnRH تحت درمان قرار گرفتند، انجام شد. همه بیمارانی که در این مدت تشخیص داده شده بودند، در ابتدای درمان به صورت سرشماری وارد مطالعه شدند. تمام مطالعات انجام شده تا قبل از زمان انجام این مطالعه، با تعداد محدود بیماران و کمتر از ۲۰ نفر انجام شده بود. با توجه به کم بودن تعداد بیماران مبتلا به این بیماری، بنابراین حجم نمونه ۲۰ نفر در نظر گرفته شد. این مطالعه توسط کمیته اخلاق پزشکی معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی خراسان رضوی مورد تأیید قرار گرفت و والدین همه بیماران فرم رضایت‌نامه آگاهانه را امضا کردند.

معیارهای ورود به مطالعه عبارت بودند از: دختران با سن کمتر از ۸ سال، تشخیص بلوغ زودرس توسط فوق تخصص غدد کودکان [تشخیص بلوغ زودرس بر اساس یافته‌های بالینی، سن استخوانی تعیین شده به وسیله گرافی میج دست چپ و سونوگرافی رحم و تخمدان‌ها صورت گرفت و بیماران با سن کمتر از ۸ سال دارای علایم صفات ثانویه جنسی (ورود

قومیت، شرایط محیطی، منطقه جغرافیایی و وضعیت تغذیه‌ای مرتبط باشد و به طور معمول از یک الگوی خانوادگی تبعیت می‌کند (۷-۲). عوامل مؤثر بر بلوغ، شبکه پیام‌رسانی هیپوتالاموسی را به طور مستقیم یا از طریق واسطه‌های محیطی (مثل لپتین، گرلین، انسولین و...) تحریک می‌کند و از این طریق شروع بلوغ را برانگیخته یا آن را تعدیل می‌کند (۲). بهتر شدن شرایط محیطی و وضعیت تغذیه‌ای ممکن است موجب شروع بلوغ در سن پایین‌تر و وقوع اولین قاعدگی باشد (۹، ۸). مرز سنی برای تشخیص بلوغ زودرس در دختران سن ۸ سالگی است که می‌تواند باعث تکامل زودرس سن استخوانی و به دنبال آن جوش خوردن زودرس صفحات رشد اپی‌فیزی شود (۱۰). مشکلات روانی-اجتماعی و کوتاهی قد بزرگسالی نیز دارای اهمیت است (۱۱، ۱۰، ۱).

در حال حاضر آگونیست‌های GnRH (GnRHa) درمان انتخابی بلوغ زودرس واقعی محسوب می‌گردند (۱۱). از عوارض جانبی این داروها، افزایش اشتها و چاقی است و با توجه به مطالعات اخیر (۱۳، ۱۲، ۸)، توجه کمی نسبت به تغییرات وزن و ترکیب بدنی بعد از مهار محور هیپوفیزی-گنادی (ناشی از مصرف آگونیست‌های GnRH) شده است (۳). کودکان مبتلا به بلوغ زودرس مرکزی به میزان زیادی دچار چاقی می‌شوند و شاخص توده بدنی (Body mass index یا BMI) افزایش یافته‌ای در زمان شروع درمان دارند که توجه به آن در پیش‌بینی خطر بعدی وقوع چاقی کمک می‌کند (۱۵، ۱۴). توصیه بر این است که وضعیت چاقی در کودکان مبتلا به بلوغ زودرس مرکزی مورد توجه قرار گیرد تا از وقوع چاقی در نوجوانی و خطرات بعدی آن جلوگیری شود (۱۶، ۱۵).

گرلین (Ghrelin) یک پپتید مشتق از روده (دستگاه گوارش) است که در تحریک اشتها و کاهش مصرف چربی بدن دخیل می‌باشد (۱۹-۱۷، ۱۲-۶، ۳، ۲). سطوح گرلین قبل از مصرف غذا افزایش و پس از مصرف غذا کاهش می‌یابد (۱۲). گرلین در هسته‌های هلالی هیپوتالاموس نیز تولید می‌شود که در آن‌جا باعث تحریک ترشح هورمون رشد از غده هیپوفیز قدامی می‌گردد (۲). در مقابل غلظت گنادوتروپین‌ها،

عبارت از تعیین قد صبحگاهی توسط قدسنج، وزن (با ترازوی استاندارد دیجیتال)، دور شکم (در محدود بالاتر از بال ایلیاک به موازات ناف)، شاخص توده بدنی، سن استخوانی، ترکیب بدنی با استفاده از دستگاه تحلیلگر امپدانس بیوالکتریکی (Bioelectrical impedance analysis یا BIA) و آزمایش‌های پایه شامل [گترین، استرادیول، LH، FSH (Follicle-stimulating hormone)، تری گلیسرید، کلسترول و TSH (Thyroid-stimulating hormone)] بودند.

تعیین مرحله بلوغ با استفاده از معیار مرحله‌بندی Tanner (از ۱ تا ۵) توسط فوق تخصص غدد کودکان با استفاده از پرسش‌نامه و نمودارهای مراحل پنج‌گانه Tanner و Davies انجام شد (۲). برای انجام آزمایش‌های پایه حدود ۲ میلی‌لیتر از خون ورید براکیال صبح در آزمایشگاه بیمارستان گرفته شد و بعد درمان بیماران آغاز گردید.

سطح گترین با استفاده از تکنیک رادیوایمونواسی (Linco Research Inc, St. charles, MO) تعیین شد. این روش گترین اکتانولیت شده (Octanoylated) را با حساسیت ۱۰۰ پیکوگرم بر میلی‌لیتر تعیین می‌کند. سطح پلاسمایی گنادوتروپین‌ها (LH و FSH) و استرادیول نیز به وسیله روش رادیوایمونواسی با استفاده از Rostock, Bioserve diagnostics آلمان (برای LH و FSH) و Research diagnostics Inc Flanders, N آمریکا (برای استرادیول تعیین شدند. میزان حساسیت برای LH و FSH مقدار ۰/۳ واحد بین‌الملل بر لیتر و برای استرادیول ۱۵ پیکومول بر لیتر بود. اولین ویزیت بیماران و پیگیری ۶ و ۱۲ ماه بعد توسط فوق تخصص غدد کودکان انجام شد. در زمان این ویزیت‌ها، سطوح گترین، LH و استرادیول نیز اندازه‌گیری گردید. همچنین اندازه‌گیری قد، وزن، دور کمر و درصد چربی بدن انجام شد.

تجزیه و تحلیل آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ (version 16, SPSS Inc., Chicago, IL) انجام شد. نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون Kolmogorov-Smirnov صورت گرفت. برای شاخص

به مرحله دوم Tanner)، به عنوان بلوغ زودرس در نظر گرفته شدند]، درمان با آگونیست GnRH در موارد بلوغ زودرس پیش‌رونده، مرحله Tanner پیشرفته در اولین ویزیت، سن استخوانی پیشرفته (قد کوتاه در زمان شروع بلوغ) و شروع بلوغ در سن کمتر از ۶ سال).

معیارهای خروج بیماران عبارت بودند از: سابقه مصرف طولانی مدت داروهایی با اثر سمی بر روی کبد (مانند گلوکوکورتیکوئیدها و داروهای ضد تشنج)، داشتن سابقه چاقی خانوادگی، ابتلا به بیماری سیستمیک پیش‌رونده سیستم اعصاب مرکزی و غدد جنسی، ابتلا به بیماری تیروئید، هر گونه حساسیت نسبت به آگونیست‌های GnRH، ابتلا به بیماری مزمن کبدی یا کلیوی، عدم رضایت والدین جهت شرکت در مطالعه و وجود هر گونه شرایطی که در ترکیب بدنی تغییر ایجاد می‌کرد [مثل کاهش هورمون رشد، هیپرپلازی (Hyperplasia) مادرزادی غدد فوق کلیوی یا کم‌کاری اولیه تیروئید].

درمان مورد استفاده در مطالعه حاضر برای همه بیماران شامل آمپول دیفرلین آهسته رهش (Diphereline, 3.75 mg-prolonged release) به عنوان آگونیست GnRH بود که به میزان ۱ میلی‌لیتر هر ۴ هفته یک بار به صورت عضلانی تزریق می‌شد (۳/۷۵ میلی‌گرم، شرکت IPSEN فرانسه). برای اطمینان از دوز تجویز شده، اندازه‌گیری سطح LH (Luteinizing hormone) و ارزیابی وضعیت بلوغ با سیستم مرحله‌بندی Tanner در هر یک از ویزیت‌های پیگیری بیماران انجام گردید و سطح LH و عدم پیشرفت یا پس‌رفت مرحله Tanner به عنوان کفایت درمان در نظر گرفته شد. هیچ‌یک از بیماران در دوره درمان از هورمون رشد یا رژیم غذایی خاصی برای کاهش وزن استفاده نمی‌کردند.

اندازه‌گیری‌ها

همه اندازه‌گیری‌ها در ابتدای مطالعه (قبل از آغاز درمان) و سپس ۶ و ۱۲ ماه پس از آغاز درمان انجام شد. اندازه‌گیری‌ها

شد. سایر متغیرهای اندازه گیری شده در دختران در جدول شماره ۱ نشان داده شده است. در مقایسه با مقادیر پایه، تغییرات قد، وزن و BMI پس از ۶ و ۱۲ ماه و دور کمر پس از ۱۲ ماه از نظر آماری معنی دار بود.

همه بیماران در ابتدای مطالعه از ۳ انحراف معیار Z-score بالاتر بودند. با وجود کاهش شاخص توده بدنی بیماران در ویزیت های ۶ و ۱۲ ماهه، ولی همچنان همه بیماران در گروه بالای ۳ انحراف معیار مقیاس Z-Score شاخص توده بدنی باقی ماندند.

همان طور که در جدول شماره ۲ قابل مشاهده است، همه بیماران در طی دو ویزیت اولیه دارای مرحله Tanner بین ۲ و ۳ بودند. مراحل Tanner دو بیمار (۱۰/۵ درصد) در ویزیت دوم نسبت به ویزیت اول پس رفت داشت. در هفت بیمار (۳۶/۸ درصد) نیز پس رفت در مرحله Tanner سومین ویزیت نسبت به ویزیت دوم رخ داد. به هر حال تفاوت در پس رفت کردن از نظر آماری معنی دار نبود ($P = ۰/۱۵۷$).

توده بدنی، Z-Score با استفاده از استاندارد سازمان جهانی بهداشت (WHO یا World Health Organization) تعیین شد. جهت مقایسه متغیرهای کمی در طول درمان آزمون های Paired t، ANOVA با اندازه های تکراری و Friedman مورد استفاده قرار گرفت. مقایسه متغیرهای کیفی با استفاده از آزمون χ^2 و آزمون دقیق Fisher انجام و سطح معنی داری نیز ۰/۰۵ در نظر گرفته شد. برای اندازه گیری های آزمایشگاهی ضریب تغییرات محاسبه گردید.

یافته ها

۱۹ بیمار طول درمان و دو ویزیت پیگیری را به طور کامل انجام دادند. حداقل و حداکثر سن بیماران ۶۰ و ۹۹ ماه بود (میانه و انحراف معیار ۸۷/۵ و ۱۰/۱). در سونوگرافی به عمل آمده از بیماران، ۲ نفر (۱۰/۶ درصد) دارای رحم بالغ، ۱۰ نفر (۵۳ درصد) دارای فولیکول در هر دو تخمدان، یک نفر (۵/۳ درصد) فولیکول فقط در تخمدان راست، ۵ نفر (۲۶/۵ درصد) بدون فولیکول و ۱ نفر (۵/۳ درصد) کیست فولیکولار گزارش

جدول شماره ۱: مشخصات بیماران و اندازه گیری های آزمایشگاهی

	قبل از درمان			۶ ماه بعد از درمان			۱۲ ماه بعد از درمان		
	میانه	انحراف معیار	P ^o	میانه	انحراف معیار	P ^o	میانه	انحراف معیار	P ^o
سن استخوانی (سال)	۹/۰	۸/۸	۱/۱	-	-	-	-	-	-
سن تقویمی (ماه)	۹۱/۰	۸۷/۶	۱۰/۱	۹۷/۰	۹۳/۶	۱۰/۱	۱۰۳	۹۹/۶	۱۰/۱
BA/CA	۱/۲	۱/۲	۰/۲	-	-	-	-	-	-
قد (سانتی متر)	۱۲۷/۰	۱۲۵/۶	۶/۵	۱۲۹/۰	۱۲۹/۶	۶/۶	۱۳۳	۱۳۳/۴	۶/۶
وزن (کیلوگرم)	۲۵/۷	۲۶/۶	۵/۹	۲۶/۴	۲۸/۰	۵/۶	۲۹	۲۹/۶	۵/۸
شاخص توده بدنی (کیلوگرم بر مجذور متر)	۴۱/۰	۴۱/۰	۵/۷	۳۸/۴	۳۸/۶	۴/۸	۳۶	۳۷/۱	۵/۰
دور کمر (سانتی متر)	۶۴/۰	۶۴/۲	۵/۹	۶۴/۰	۶۴/۵	۵/۹	۶۴	۶۵/۵	۶/۵
درصد چربی بدن	۱۸/۸	۱۶/۶	۷/۵	۱۶/۸	۱۷/۷	۶/۶	۱۶	۱۷/۹	۸/۵
کلسترول خون (میلی گرم بر دسی لیتر)	-	-	-	۱۴۷/۰	۱۴۸/۹	۱۲/۹	۱۵۰	۱۵۰/۱	۱۶/۸
تری گلیسرید خون (میلی گرم بر دسی لیتر)	۷۵/۵	۷۹/۳	۲۰/۸	-	-	-	۷۰	۷۳/۸	۲۱/۷
LH (واحد بین الملل بر میلی لیتر)	۰/۹	۱/۱	۰/۸	۱/۱	۱/۱	۰/۴	۱	۱/۰	۰/۳۳
FSH (واحد بین الملل بر میلی لیتر)	۱/۷	۲/۳	۱/۵	-	-	-	-	-	-
استرادیول (پیکومول بر لیتر)	۲۳/۰	۲۵/۳	۱۴/۱	۲۴/۰	۲۵/۳	۱۰/۸	۱۹	۲۰/۵	۸/۱۰

^oمقایسه ابتدا و ۶ ماه بعد از درمان (آزمون Paired t)

^{oo}مقایسه ابتدا و ۱۲ ماه بعد از درمان (آزمون Paired t)

BA/CA: Bone age/Chronological age; LH: Luteinizing hormone; FSH: Follicle-stimulating hormone

جدول شماره ۲: مراحل Tanner در ۱۹ بیمار طی سه ویزیت

مرحله Tanner	قبل از درمان- تعداد (درصد)	ویزیت اول بعد از درمان- تعداد (درصد)	ویزیت دوم بعد از درمان- تعداد (درصد)
I	۰ (۰/۰)	۰ (۰/۰)	۱ (۵/۳)
I-II	۰ (۰/۰)	۰ (۰/۰)	۴ (۲۱/۱)
II	۸ (۴۲/۱)	۱۰ (۵۲/۶)	۶ (۳۱/۶)
II-III	۸ (۴۲/۱)	۶ (۳۱/۶)	۶ (۳۱/۶)
III	۳ (۱۵/۸)	۳ (۱۵/۸)	۲ (۱۰/۵)

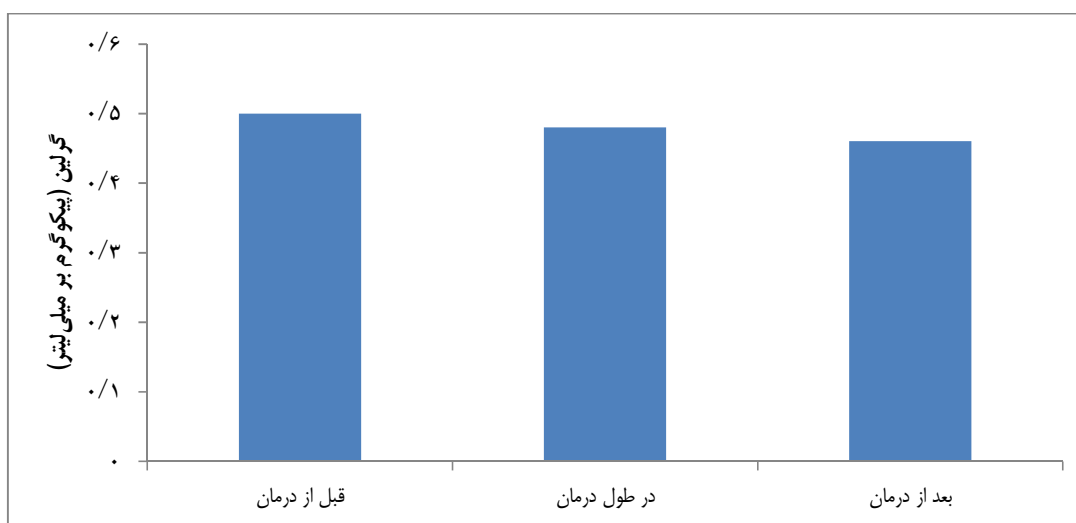
بحث

طی ۱۲ ماه پیگیری بیماران مبتلا به بلوغ زودرس درمان شده توسط آگونیست GnRH، سطح گرلین و درصد چربی بدن (Percentage body fat یا PBF) تغییرات قابل ملاحظه‌ای را پس از ۱۲ ماه درمان نشان نداد. نتایج مطالعه حاضر نشان داد که BMI همه بیماران در ابتدای مطالعه بالاتر از ۳ انحراف معیار Z-score بود و اگرچه در طول درمان کاهش معنی‌داری یافت، ولی همچنان در همه بیماران بالاتر از ۳ انحراف معیار Z-score باقی ماند.

در مطالعه حاضر ارتباط قابل توجهی بین تغییرات BMI و سطوح پلاسمایی گرلین یا بین درصد چربی بدن و گرلین به دست نیامد. علاوه بر این، بیماران با ازدیاد وزن تا پایان مطالعه در همان وضعیت ابتدایی باقی ماندند. Palmert و همکاران نیز نتایج مشابهی را از نظر تغییرات BMI و وزن به دست آوردند (۲۲). مطالعه دیگری که ترکیب بدن کودکان مبتلا به بلوغ

میانگین غلظت گرلین قبل از درمان ۰/۵۰۴ پیکوگرم بر میلی‌لیتر و ۶ و ۱۲ ماه پس از آغاز درمان به ترتیب ۰/۴۹۵ و ۰/۴۸۰ پیکوگرم بر میلی‌لیتر بود که این تغییرات از لحاظ آماری معنی‌دار نبود ($P > ۰/۰۵۰$) (نمودار شماره ۱). ضریب تغییرات در گرلین در سه نوبت اندازه‌گیری‌های به عمل آمده قبل، ۶ و ۱۲ ماه بعد از درمان به ترتیب ۲۴/۶، ۱۷/۴ و ۱۰/۹ درصد بود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها برای اندازه‌گیری‌هایی که سه بار تکرار شده‌اند با استفاده از آزمون ANOVA اندازه‌های تکراری و همچنین آزمون غیر پارامتریک Friedman انجام شد که نتایج آن در جدول شماره ۳ ارائه شده است. همان‌گونه که نتایج نشان می‌دهد، تنها تغییرات وزن، قد و دور کمر در طول مطالعه از نظر آماری معنی‌دار بود و در بقیه متغیرها هیچ‌گونه تغییری که از لحاظ آماری معنی‌دار باشد، مشاهده نشد.

نمودار شماره ۱: غلظت پلاسمایی گرلین قبل از درمان، ۶ و ۱۲ ماه بعد از شروع درمان

جدول شماره ۳: نتایج آنالیز روند تغییرات در سه بار اندازه‌گیری (ابتدا، ۶ و ۱۲ ماه بعد از شروع مطالعه)

(Friedman آزمون P)	آزمون ANOVA اندازه‌های تکراری			میانگین			
	P	DF	F	نوبت سوم	نوبت دوم	نوبت اول	
۰/۴۲۹	۰/۵۷۳	(۱/۵-۲۷/۲)	۰/۵۶۵	۰/۴۸	۰/۴۹	۰/۵۰	گرلین (پیکوگرم بر میلی‌لیتر)
۰/۳۹۹	۰/۸۶۷	(۱/۲-۲۲/۱)	۰/۰۵۳	۱/۰۳	۱/۰۸	۱/۰۷	LH (واحد بین‌الملل بر میلی‌لیتر)
۰/۰۲۲	۰/۲۶۸	(۲/۰-۳۶/۰)	۱/۳۶۶	۲۰/۴۷	۲۵/۳۲	۲۵/۳۲	استرادیول (پیکومول بر لیتر)
< ۰/۰۰۱	۰/۰۴۲	(۲/۰-۳۶/۰)	۳/۴۷۹	۶۵/۵۰	۶۴/۴۷	۶۴/۱۸	دور کمر (سانتی‌متر)
< ۰/۰۰۱	< ۰/۰۰۱	(۱/۳-۲۳/۵)	۱۳۶/۴۰۰	۱۳۷/۳۷	۱۲۹/۵۵	۱۲۵/۶۰	قد (متر)
< ۰/۰۰۱	< ۰/۰۰۱	(۱/۳-۲۳/۱)	۳۲/۲۰۰	۲۹/۶۲	۲۸/۰۹	۲۶/۶۴	وزن (کیلوگرم)
۰/۶۹۲	< ۰/۰۰۱	(۱/۹-۳۴/۸)	۴۰/۳۰۰	۳۷/۱۰	۲۸/۶۰	۴۱/۰۰	شاخص توده بدنی (کیلوگرم بر مجذور متر)
۰/۷۵۶	۰/۳۹۲	(۲/۰-۳۶/۰)	۰/۹۶۶	۱۷/۸۹	۱۷/۶۶	۱۶/۶۳	چربی بدن (درصد)

DF: Degrees of freedom; LH: Luteinizing hormone

اطلاعات در دسترس نشان می‌دهد که میانگین نمره BMI برای سن تقویمی جمعیتی از کودکان مبتلا به بلوغ زودرس مرکزی حین مصرف آنالوگ GnRH تغییر قابل ملاحظه‌ای پیدا نمی‌کند. با این وجود، بعضی از افراد ممکن است افزایش یا کاهش را طی سیر درمان تجربه کنند (۴). سطوح پلاسمایی گرلین در ویژگی‌های پیگیری تفاوت قابل ملاحظه‌ای در مقایسه با مقادیر اولیه نداشت. بر خلاف سطح ثابت گرلین در نتایج مطالعه حاضر، Maffeis و همکاران کاهش قابل توجهی را در سطح گرلین ($P < ۰/۰۵$) حین درمان (۱۸۴۹ ± ۳۲۲) در مقابل ۶۳۷ ± ۱۲۰۷ پیکوگرم بر میلی‌لیتر) و افزایش مجدد، اما نه قابل توجهی ($P = ۰/۰۹$) را ۶ ماه پس از قطع درمان (۶۲۹ ± ۱۵۶۷ پیکوگرم بر میلی‌لیتر) گزارش کردند (۱۷). Zhu و همکاران در مطالعه‌ای بر روی ۸۴ دختر نشان دادند که دختران مبتلا به بلوغ زودرس مرکزی با علت ناشناخته، سطوح پلاسمایی گرلین پایین‌تری دارند که با پیشرفت بلوغ نیز کاهش داشت (۲۷).

مطالعه Tschop و همکاران نشان داد که سطوح در گردش گرلین حین درمان به وسیله آنالوگ GnRH به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش یافت و پس از قطع درمان نیز افزایش قابل ملاحظه‌ای پیدا نکرد و نتوانست به سطوح قبل از درمان برگردد (۱۳)؛ بنابراین تفاوت‌های سطوح گرلین بین دوره قبل از آغاز درمان و در طی دوره مهار بلوغ دارای جهت‌های مخالف آن چیزی است که طی دوره بلوغ فیزیولوژیک

زودرس مرکزی را قبل، حین و پس از درمان به وسیله آگونیست‌های GnRH اندازه‌گیری کرده بود، افزایش در درصد چربی بدن و BMI حین درمان و کاهش آن‌ها را طی یک سال پس از قطع درمان گزارش کرد (۲۳).

پیش‌تر ارتباط نزدیکی بین گرلین و BMI نشان داده شده بود (۲۴)، به هر حال این موضوع غیر محتمل است که وقوع تغییرات مختصر در BMI - که نمی‌تواند از نظر آماری قابل توجه باشد - بتواند وقوع تغییرات در سطوح گرلین را حین درمان با آنالوگ‌های GnRH توجیه کند.

در بررسی Feuillan و همکاران یافته‌هایی گزارش شد که با یافته‌های مطالعه حاضر مطابقت داشت (۲۵). در آغاز درمان با آگونیست‌های GnRH، بیماران مبتلا به بلوغ زودرس بدون علت و آن‌هایی که بلوغ زودرس ناشی از هامارتوم هیپوتالاموس داشتند، میانگین نمره BMI افزایش یافته را برای سن تقویمی نشان دادند. به دنبال آن، نمره BMI حین درمان با آنالوگ GnRH یا پس از قطع آن تغییر قابل توجهی را نشان نداد و تعداد متعددی از بیماران آن‌ها چاق باقی ماندند. Oostdijk و همکاران نیز BMI افزایش یافته اما ثابت برای سن تقویمی را در آغاز و پایان درمان با آگونیست GnRH و پس از قطع آن گزارش کردند (۲۶). مشابه آن‌چه در مطالعه حاضر دیده شد، آن‌ها BMI بالایی را نسبت به سن در پایان درمان با آگونیست GnRH و پس از قطع آن در ۳۱ بیمار مبتلا به فرم مختلط بلوغ زودرس بدون علت و نوروزنیک گزارش کردند.

بیشتر موارد نسبت به همسالان غیر مبتلا دارای BMI بالاتری هستند، درمان ۱۲ ماهه با آگونیست‌های GnRH بدون تأثیر بر روی سطح گرلین با کاهش BMI همراه می‌باشد، اگرچه این بیماران همچنان چاق باقی ماندند. به نظر می‌رسد در بیماران دارای BMI افزایش یافته، مشاوره تغذیه‌ای مناسب جهت کنترل وزن در طول دوره درمان ضروری می‌باشد.

گزارش شده است که در آن گرلین به طور پیش‌رونده‌ای طی پیشرفت فرایند بلوغ کاهش می‌یابد (۱۲، ۱۳، ۲۰).
از محدودیت‌های مطالعه حاضر می‌توان به کوچک بودن نسبی اندازه حجم نمونه و فقدان پیگیری طولانی مدت بیماران اشاره کرد که امکان پیگیری و اندازه‌گیری سطح گرلین ۶ ماه پس از قطع درمان توسط آگونیست GnRH وجود نداشت.
با توجه به این که دختران مبتلا به بلوغ زودرس واقعی در

References

- Phillip M, Lazar L. Precocious puberty: growth and genetics. *Horm Res* 2005; 64(Suppl 2): 56-61.
- Grumbach MM, Styne DM. Puberty: ontogeny, neuroendocrinology, physiology, and disorders. In: Williams RH, Wilson JD, Editors. *Williams's textbook of endocrinology*. 9th ed. Philadelphia, PA: W.B. Saunders Company; 1998. p. 1509-625.
- Parent AS, Teilmann G, Juul A, Skakkebaek NE, Toppari J, Bourguignon JP. The timing of normal puberty and the age limits of sexual precocity: variations around the world, secular trends, and changes after migration. *Endocr Rev* 2003; 24(5): 668-93.
- Kaprio J, Rimpela A, Winter T, Viken RJ, Rimpela M, Rose RJ. Common genetic influences on BMI and age at menarche. *Hum Biol* 1995; 67(5): 739-53.
- Carel JC, Lahlou N, Roger M, Chaussain JL. Precocious puberty and statural growth. *Hum Reprod Update* 2004; 10(2): 135-47.
- Coste J, Ecosse E, Lesage C, Chaussain JL, Carel JC. Evaluation of adolescent statural growth in health and disease: reliability of assessment from height measurement series and development of an automated algorithm. *Horm Res* 2002; 58: 105-14.
- Grumbach MM, Auchus RJ. Estrogen: consequences and implications of human mutations in synthesis and action. *J Clin Endocrinol Metab* 1999; 84(12): 4677-94.
- Kaplowitz PB, Oberfield SE. Reexamination of the age limit for defining when puberty is precocious in girls in the United States: implications for evaluation and treatment. *Drug and Therapeutics and Executive Committees of the Lawson Wilkins Pediatric Endocrine Society. Pediatrics* 1999; 104(4 Pt 1): 936-41.
- Klein KO. Precocious puberty: Who has it? Who should be treated? *The Journal of Clinical Endocrinology and Metabolism* 1999; 84(2): 411-4.
- He Q, Karlberg J. Bmi in childhood and its association with height gain, timing of puberty, and final height. *Pediatr Res* 2001; 49(2): 244-51.
- Harris DA, van Vliet G, Egli CA, Grumbach MM, Kaplan SL, Styne DM, et al. Somatomedin-C in normal puberty and in true precocious puberty before and after treatment with a potent luteinizing hormone-releasing hormone agonist. *J Clin Endocrinol Metab* 1985; 61(1): 152-9.
- Pescovitz OH, Rosenfeld RG, Hintz RL, Barnes K, Hench K, Comite F, et al. Somatomedin-C in accelerated growth of children with precocious puberty. *J Pediatr* 1985; 107(1): 20-5.
- Tschop M, Weyer C, Tataranni PA, Devanarayan V, Ravussin E, Heiman ML. Circulating ghrelin levels are decreased in human obesity. *Diabetes* 2001; 50(4): 707-9.
- Wang XM, Jiang YJ, Liang L, Du LZ. Changes of ghrelin following oral glucose tolerance test in obese children with insulin resistance. *World J Gastroenterol* 2008; 14(12): 1919-24.
- Veldhuis JD, Roemmich JN, Richmond EJ, Bowers CY. Somatotrophic and gonadotrophic axes linkages in infancy, childhood, and the puberty-adult transition. *Endocr Rev* 2006; 27(2): 101-40.
- Scacchi M, Pincelli AI, Cavagnini F. Growth hormone in obesity. *Int J Obes Relat Metab Disord* 1999; 23(3): 260-71.
- Maffeis C, Franceschi R, Moghetti P, Camilot M, Lauriola S, Tato L. Circulating ghrelin levels in girls with central precocious puberty are reduced during treatment with LHRH analog. *Eur J Endocrinol* 2007; 156(1): 99-103.
- Ng SM, Kumar Y, Cody D, Smith CS, Didi M. Cranial MRI scans are indicated in all girls with central precocious puberty. *Arch Dis Child* 2003; 88(5): 414-8.
- Laron Z, Kauli R, Zeev ZB, Comaru-Schally AM, Schally AV. D-TRP5-analogue of luteinising hormone releasing hormone in combination with cyproterone acetate to treat precocious puberty. *Lancet* 1981; 2(8253): 955-6.
- Palmert MR, Radovick S, Boepple PA. Leptin levels in children with central precocious puberty. *J Clin Endocrinol Metab* 1998; 83(7): 2260-5.

21. Skelton J, Rudolph C. Overweight and obesity. In: Kliegman RM, Behrman RE, Jenson HB, Editors. Nelson textbook of pediatrics. 18th ed. Philadelphia, PA: Elsevier Science Health Science Division; 2007. p. 234-6.
22. Palmert MR, Mansfield MJ, Crowley WF, Crigler JF, Crawford JD, Boepple PA. Is obesity an outcome of gonadotropin-releasing hormone agonist administration? Analysis of growth and body composition in 110 patients with central precocious puberty. *J Clin Endocrinol Metab* 1999; 84(12): 4480-8.
23. van der Sluis IM, Boot AM, Krenning EP, Drop SL, de Muinck Keizer-Schrama SM. Longitudinal follow-up of bone density and body composition in children with precocious or early puberty before, during and after cessation of GnRH agonist therapy. *J Clin Endocrinol Metab* 2002; 87(2): 506-12.
24. Lahlou N, Carel JC, Chaussain JL, Roger M. Pharmacokinetics and pharmacodynamics of GnRH agonists: clinical implications in pediatrics. *J Pediatr Endocrinol Metab* 2000; 13(Suppl 1): 723-37.
25. Feuillan PP, Jones JV, Barnes K, Oerter-Klein K, Cutler GB. Reproductive axis after discontinuation of gonadotropin-releasing hormone analog treatment of girls with precocious puberty: long term follow-up comparing girls with hypothalamic hamartoma to those with idiopathic precocious puberty. *J Clin Endocrinol Metab* 1999; 84(1): 44-9.
26. Oostdijk W, Rikken B, Schreuder S, Otten B, Odink R, Rouwe C, et al. Final height in central precocious puberty after long term treatment with a slow release GnRH agonist. *Arch Dis Child* 1996; 75(4): 292-7.
27. Zhu H, Chen LQ, Jiang YJ, Liang L. [Relationship of plasma ghrelin and adenohipophyseal hormone levels in female precocious puberty]. *Zhejiang Da Xue Xue Bao Yi Xue Ban* 2008; 37(5): 506-10.